

Isi Grünbaum

1908 – 1989

I 1905 ankom fra tekstilområdet i Lodz en polsk-jødisk skomager, Moses Grünbaum, med sin hustru til København. De var på flugt fra Zartidens pogromer. Tre år efter fødtes Israel Grünbaum som det ældste af 4 børn.

Isi Grünbaum blev efter en politisk meget aktiv studentertid (som socialdemokrat i 20'erne og fra 1933 som medlem af DKP) cand.-polit. i 1933. Inden politistudiet havde Grünbaum forsøgt sig som Niels Brock'er, historie- og fransk-, medicin- og jurastuderende.

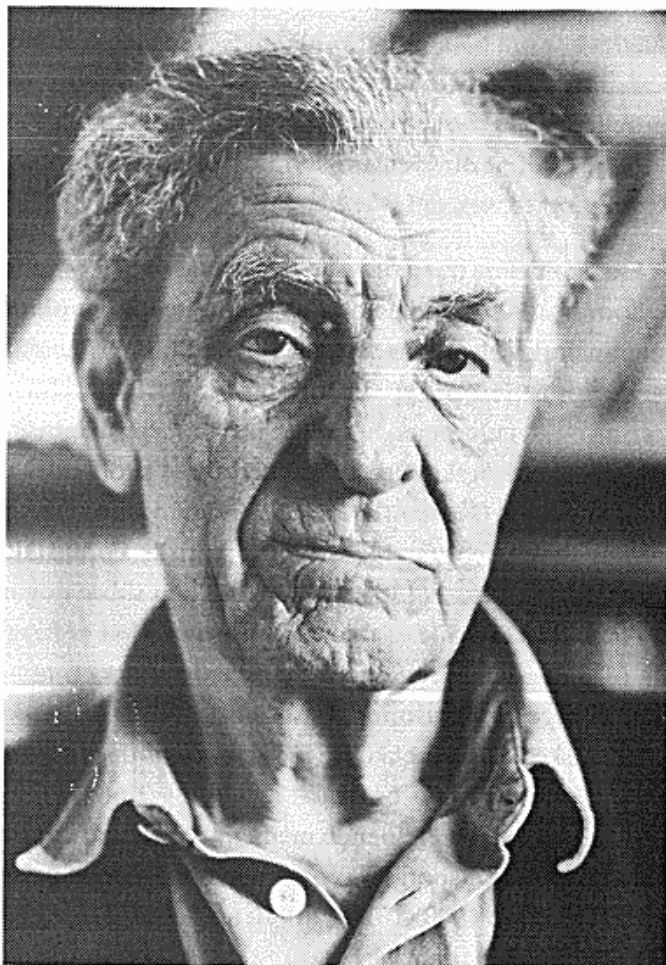
Grünbaums stærke politiske engagement førte ham i studietiden ind i eller fik ham til at starte en række diskussionsklubber. Eksempelvis stiftede han »Socialdemokratiske Studenter«. Også »Socialistiske Økonomer« oprettet ca. 1930 bør nævnes.

Efter eksamen i 1933 blev Grünbaum ansat i Finansministeriets hovedrevisorat. Og der fulgte – samtidig med embedsmandskarrieren – op til besættelsen og Kommunistpartiets illegalitet juni 1941 en årrække præget både af Grünbaums politiske arbejde i DKP og en række frugtbare økonomisk-teoretiske arbejder.

30'ernes krise og de første arbejder

Grünbaums debut som skribent finder sted i december 1936 i det kommunistiske tidsskrift *Tiden* med artiklen »Hvad kan Valutacentralen bruges til?« og følges året efter op dels med et par artikler om »Regeringens økonomiske Politik« og »Det kommunale skattespørgsmål« dels med månedlige kommentarer til »Den økonomiske situation« – alle i samme tidsskrift, indtil det gik ind i august 1937.

Også på en anden front end den aktuelle økonomisk-politiske lå i tiden en udfordring for en marxistisk økonom, nemlig en teoretisk afklaring af den kapitalistiske krises natur og den rolle, lønkampen spiller. Denne udfordring tages op i Grünbaums første mere teoretiske arbejde, der offentliggjordes i *Nationaløkonomisk Tidsskrift* i 1939 under titlen »Lønforhøjelse som Middel mod strukturel Overopsparingsarbejdsløshed« (*N.T.* 1939 nr. 4 og 5, s. 242-260 og s. 326-353), og problemet, der behandles, er det fra marxistisk teori kendte spørgsmål om lønnens dobbeltstilling – nemlig som omkostningselement og som efterspørgselskomponent.

Isi Grünbaum 1908-1989

Artiklen tager sit udgangspunkt i Keynes' system¹, men går videre end dette ved eksplicit at relatere opsparingskvoten til den funktionelle fordeling (løn-profitforholdet). Herved åbnes op for en langt mere adækvat diskussion af eksogene *reallønsændringer* efterspørgsels- og dermed beskæftigelseseffekt end de ufuldstændige betragtninger, der findes i *General Theory* på dette felt.

Der er tale om flere interessante og nyskabende elementer i artiklen. Den centrale pointe er, at hvis man anerkender, at reallønnen har et stærkt autonomt præg, samt at kapitalisterne ikke er indifferente overfor, hvilket profitniveau de får, vil resultatet normalt være karakteriseret ved udbuds-efterspørgselsdiskrepanser på varemarkedet, og

1. Sammen med E. Boserup (1937), H. Winding Pedersen (1936), Thorkil Kristensen (1936) og andre var Grünbaum med sit omtalte arbejde med til at introducere Keynes' system i Danmark.

det ene eller begge indkomstkra­v må give sig, hvis der skal være tale om ligevægt. Der er således tale om både en kritik af den Keynes'ske reallønsbestemmelse samt af den profitbestemmelse, som forfægtes i visse marxistiske kredse, efter hvilken kapitalisterne passivt indretter produktionen efter efterspørgslen uden hensyn til profitomfanget.

Først og fremmest er artiklen dog et originalt forsøg på at sammendrage Marx og Keynes – et forsøg, der lykkedes.

Fra depression til oprustning – krigsfinansiering og inflationsfare, 1939-40.

Som bekendt skyldtes det internationale konjunkturopsving sidst i 30'erne hverken reallønsforhøjelser eller bevidste Keynesianske efterspørgselsstimulanser, men de omfattende oprustninger. Og de økonomisk-politiske problemstillinger skiftede til krigsfinansiering og -reguleringer, herunder inflationsproblemet.

Grünbaum beskæftigede sig med disse problemer i følgende tre artikler: »Krigens Finansiering«, *Økonomi og Politik* 1939, »Krigsfinansieringen og Inflationsfaren«, *Finans-tidende* nr. 20, februar 1940 og »Inflatoriske Foranstaltninger og inflationistiske Systemer«, *Socialt Tidsskrift* 1940, AB, hvoraf den sidste udgør det teoretiske fundament.

Artiklerne, der alle er skrevet før Keynes' *How to Pay for the War* (1940), beskæftigede sig med den samme problematik og indeholder en sammenligning mellem hhv. tysk og fransk/engelsk oprustningsfinansiering. Sidstnævnte kritiseres stærkt for at indeholde urealistiske og utilstrækkelige indgreb, mens den tyske omstrukturering med omfattende statslige både mikro- og makroreguleringer anses for langt mere adækvat. Artiklerne fremstår som et foregribende memento til Keynes' optimisme med hensyn til det af den statslige overefterspørgsel genererede opadgående prisniveau som »... a mighty tax gatherer« (Keynes 1940, s. 70). I artiklen i *Socialt Tidsskrift* præsenteres vi for en tidlig (hvis ikke den første) analytisk sondring mellem omkostnings- og efterspørgselsinflation, men det kumulative, som Grünbaum lægger stærkt vægt på i den videre inflationsproces, skyldes i begge tilfælde fordelingskampen. En adækvat krigsfinansiering kræver således langt mere omfattende og detaljerede indgreb end den simple Keynes'ske forskrift.

Økonomisk træghed og langtidsanalysen, 1940

I oktober 1940 holdt Grünbaum i Socialøkonomisk Samfund et foredrag med titlen »Økonomisk Træghed og Langtidsanalysen«, og manuskriptet hertil udkom året efter i en pjece med samme titel.

Der præsenteres her en række supplerende og uddybende ræsonnementer af teoretisk karakter til 1939-artiklen. Det drejer sig især om samspillet i en kapitalistisk økonomi mellem de forskellige klassers og fraktioners indkomstkra­v og forløbet for den samlede produktion og beskæftigelse. Opfattelsen af den kapitalistiske økonomi som gennemsyret af modstående klasseinteresser, hver værnende om sit indkomstkra­v med ulige, men varierende styrke (tilpasningstrægheder) over konjunktoren, udgør fundamentet i den

Grünbaumske teori om denne produktionsmådes cykliske karakter. I 1939-artiklen fremhævedes forholdet mellem realløn og profitkrav og disses sammenspil med produktion og efterspørgsel. En tredje indkomstkategori er renten, hvis rolle trækkes mere frem her. Denne strategiske funktion i den neoklassiske teori afvises i overensstemmelse med Keynes under henvisning til indkomstens variabilitet.

Renten er ifølge Grünbaum en indkomstkategori bakket op af en fraktion af kapitalistklassen og omgærdet af en relativ træghed mod nedsættelse og det pres, der kommer på renten i nedadgående retning etableret ved f.eks. en stigning i opsparingstilbøjeligheden, når ikke at blive udløst, før indkomsten falder. Dermed falder også opsparingen fra det midlertidigt højere niveau, og rentepresset ophører. Renten er ikke fuldstændig stiv, men i løbet af den tid, der går, fra presset sætter ind og til, at denne fraktion må give efter i sit indkomstkraav, har indkomsten og dermed opsparingen givet sig. Dette er iøvrigt også en kommentar til Keynes' forskellige begrundelser for rentetræghed. Her burde Grünbaum nok mere udførligt have diskuteret tesen om, at renten skulle være en »administreret pris« – eksisterer der egentlig en *homogen, organiseret* samfundsgruppe til opbakning af denne indkomstkategori?

Krig og besættelse: Nogle økonomisk-politiske skrifter, 1940-41.

I tidsskriftet *Kultur og Politik*'s korte levetid bidrog Grünbaum jævnlgt med artikler; det drejede sig om »Nedskæringslovens Baggrund og Perspektiver«, nr. 2, juli 1940, »Krigen og Kampen mod Krigen«, nr. 4, september 1940, »Som Brødre vi dele – Krigen og den nationale Udbytning«, nr. 5, oktober 1940, »Inflation« nr. 9, februar 1941, samt »Nogle Træk ved Imperialismens Økonomi i 1930'erne«, nr. 12, juni 1941, som var det sidste nummer i bladets levetid.

Disse artikler følges op med bogen *Økonomi og Klassekamp i Danmark under Krigen og Besættelsen*, som udkom på Arbejderforlaget i 1941 og indeholder en række indlæg, primært fra *Arbejderbladet*, *Ugens Ekko* og *Kultur og Politik*.

I disse bidrag præsenteres politisk-økonomiske analyser af de forskellige klasser, lag og fraktioners indbyrdes relationer og ændringer heri som følge af de mange økonomiske problemer og politiske indgreb, som fulgte i kølvandet på verdenskrigens udbrud og besættelsen: råstofmanglen, eksportfald, omkostningsklemme og gældsproblemer i landbruget, arbejdsløsheden, lønpolitik og nedskæringer o.s.v.

To teoretiske arbejder, 1941-42

I juni 1941 gik Grünbaum under jorden og arbejdede illegalt bl.a. som organisator sammen med Kampmann af »Frit Danmarks Tjenestemandsgupper«.

Det teoretiske arbejde videreførtes også – bla. i vekselvirkning med en gruppe økonomer, der talte navne som Viggo Kampmann, broderen Henry Grünbaum, Henning Møller (senere konsulent i skattedepartementet), Bjørn Olsen (senere departementschef i

Økonomiministeriet), stud.polit. Bent Hansen, Isi Grünbaums protege (senere professor i nationaløkonomi i Stockholm og Berkely, Californien), og »den lange« alias Jørgen Jensen fra Arbejderministeriet. Gruppen mødtes i Viggo Kampmanns lejlighed i Vermlandsgade.

På den teoretiske front tog Grünbaum i hæftet »Om Pengeværdiens Bestemmelse« fra 1941 tråden op fra de tidligere inflationsartikler, ligesom han tog ligevægtsbegrebet under behandling i artiklen »Inkongruente Forventninger og Begrebet monetær Ligevægt«, skrevet i foråret 1942, men først udgivet i *Nationaløkonomisk Tidsskrift* i 1945. Det sidste skyldes den omstændighed, at tidsskriftets daværende redaktør ikke ville offentliggøre den allerede i 1942 indleverede artikel under besættelsen.

Artiklen er det teoretiske højdepunkt i Isi Grünbaums produktion, og den vil følgelig blive gjort til genstand for en grundigere fremstilling.

Baggrunden for artiklen var bl.a. den i slutningen af 30'erne og begyndelsen af 40'erne stedfundne debat om stockholmerskolens teori.

Der er her tale om en skelsættende artikel, som beklageligvis ikke udkom på et af hovedsprogene og følgelig i alt for ringe omfang har gjort Grünbaums navn internationalt kendt. Ikke blot er den et afgørende korrektiv til og en adækvat formulering af stockholmerskolens ligevægtsbegreb; den danner tillige grundlaget for den inflationsteori og -debat, der internationalt prægede 50'erne og begyndelsen af 60'erne, startet af Grünbaums i begyndelsen af 40'ernes praktiske og teoretiske medkæmper Bent Hansen med dennes disputats fra 1951².

Denne bog bygger på fundamental måde, med urimeligt beskedent placerede henvisninger til Grünbaum, på den af ham indførte sondring mellem faktormarkedet og varemarkedet. Også i Brems' og Turvey's artikel »Factor and Goods Markets« (Turvey & Bems 1951), genoptrykt i Ball og Doyle's klassiske inflationsantologi (Ball & Doyle 1969), fremstilles ræsonnementet fra«... Grünbaum's excellent article«. Baumol's klassiker »Economic Dynamics« refererer ligeledes Grünbaums bidrag (Baumol 1970, s. 139-41). Adskillige andre kunne tilføjes³.

Grünbaums kritik og alternative formulering af ligevægtsbegrebet i stockholmerskolens teori går ud fra følgende: Det gængse eller det »klassiske« ligevægtskriterium var, at investeringerne ex ante er lig opsparingen ex ante (og dette er på trods af Grünbaums artikel stadig en udbredt forestilling, som figurerer i snart sagt enhver fremstilling af teorien om effektiv efterspørgsel). Dette kriterium er imidlertid inadækvat, da det bygger på den uerkendte (og urimelige) præmis, at virksomhedernes produktionsplaner (forven-

2. Bent Hansen: *A Study in the Theory of Inflation*. 1951. Allerede i midten af 40'erne ophørte samarbejdet mellem Bent Hansen og Grünbaum.

3. F.eks. Hector Estrups i 1977 udkomne disputats (Estrup 1977).

tet afsætning) er identiske med efterspørgernes samlede indkomstforventninger. Så snart denne præmis ophæves, hvad den bør i et kapitalistisk samfund - »Der er jo ingen usynlig plandiktator, der styrer samfundsøkonomien og på forhånd gør summen af de enkelte driftsherrers produktionsplaner lig med summen af alle indkomsttageres indkomstforventninger« (s. 110), bliver ligevægtsbetingelsen mere kompliceret.

Grünbaums argument går ud på følgende: Den samlede, planlagte (brutto- eller netto-) opsparing i et lukket samfund uden offentlig sektor er definatorisk lig summen af virksomhedernes planlagte opsparing og husholdningernes (eller »faktorenes«) planlagte opsparing. Virksomhedernes planlagte opsparing er lig det planlagte samlede salg minus de planlagte udgifter til de deltagende »faktorer« og råvarer m.m. Og husholdningernes eller faktorenes planlagte opsparing er lig deres planlagte (eller forventede) samlede indkomst minus deres planlagte forbrugsudgifter, altså⁴

$$S^p = (O_v^p - F_v^p - R_v^p) + (F_r^p - C_r^p), \quad (1)$$

hvor S^p er den samlede planlagte opsparing, O_v^p det i virksomhederne planlagte samlede salg, F_v^p den i virkelighederne samlede planlagte udbetaling til de deltagende »faktorer«, R_v^p det i virksomhederne samlede planlagte råstofforbrug, F_r^p »faktorenes« planlagte eller forventede udbetalte indkomster og C_r^p disses samlede planlagte forbrug. (Tøp tegnet P står for planlagt eller forventet, mens fodtegnene v og r refererer til henholdsvis virksomhederne og »faktorhusholdningerne«).

Trækker vi nu U_r^p fra O_v^p , fås den planlagte værditilvækst = Y_v^p , og hvis vi ydermere på begge sider af lighedstegnet fratrækker de planlagte investeringsgodekøb I^p , fås

$$S^p - I^p = (Y_v^p - I^p - C_r^p) + (F_r^p - F_v^p) \quad (2)$$

Højresidens første parentes udtrykker forskellen mellem virksomhedernes forventede eller planlagte salg af varer og virksomhedernes samt faktorenes planlagte køb af varer, mens den anden parentes udtrykker forskellen mellem faktorenes forventede eller planlagte indkomster og virksomhedernes planlagte faktorindkøb (= udbetalinger) - altså forskellen mellem værdien af det planlagte udbud og virksomhedernes planlagte efterspørgsel efter faktorydelser.

Det fremgår således, at den »klassiske« ligevægtsbetingelse (ex ante opsparing = ex ante investering) kun er nødvendig, men ikke tilstrækkelig. Det afgørende er, at der skal være ligevægt på både vare- og faktormarkedet.

Altså - som Grünbaum skriver - »Resultatet af de hidtidige Betragtninger er foreløbigt, at ex ante Investering = ex ante Opsparing overhovedet ikke kan anvendes som Ligevægtsbe-

4. Der anvendes her en anden notation end Grünbaums oprindelige.

tingelse, fordi den er Udtryk for en Opsummering over et Område, der er så vidtspændende (alle Køb og Salg af såvel Kapitalvarer som Konsumvarer som Faktorydelser), at det taber al Mening« (s. 109).

Det fremgår ligeledes af (2), at den »klassiske« ligevægtsbetingelse altså forudsætter«...kongruente Totalplaner og -forventninger for Driftsherrer og Indkomstagere« (s. 108) svarende til, at

$$F_v^p = F_r^p$$

Grünbaums resultat kan anskueliggøres ved en mindre omformulering, som kan danne basis for en grafisk fremstilling.

Tages udgangspunkt i relation (2) og adderes samt subtraheres den planlagte opsparing i virksomhederne, S_v^p , i højresidens sidste parentes, fås $F_r^p + S_v^p - F_v^p - S_v^p$, hvor $F_r^p + S_v^p$ kan opfattes som den samlede forventede indkomst, i det følgende kaldt Y_r^p , og hvor $F_v^p + S_v^p$ jo er lig det samlede forventede salg, Y_v^p .

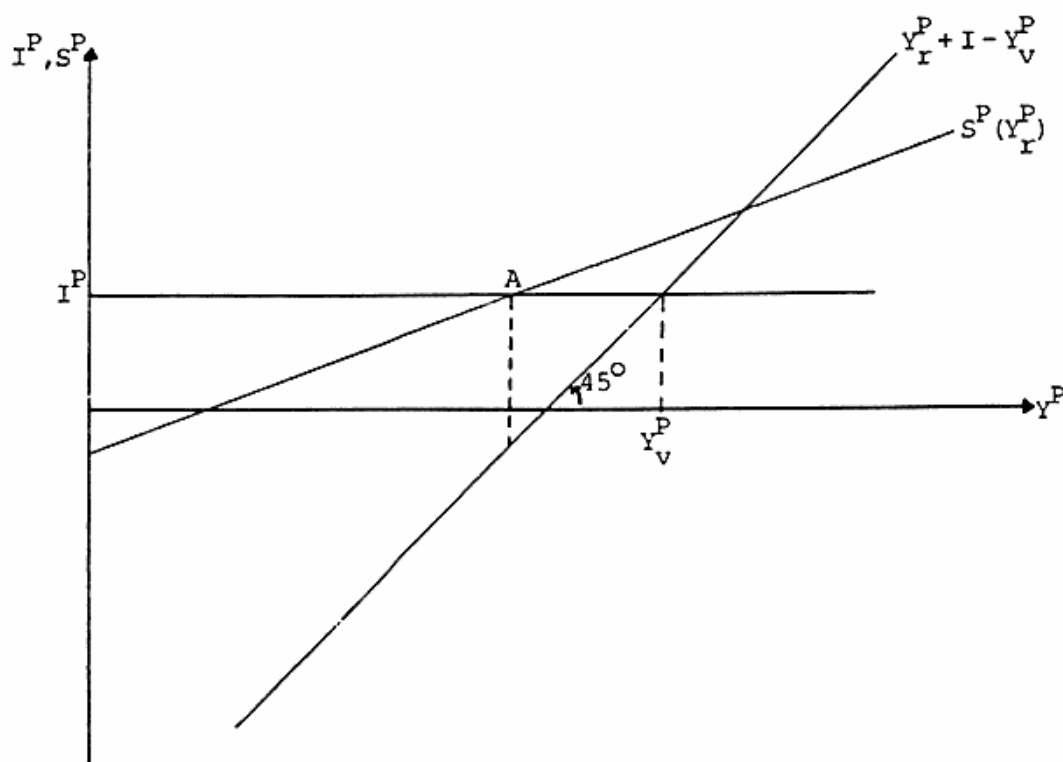
Hvis den første parentes på højresiden i (2) ydermere flyttes over på venstresiden og venstresiden flyttes over på højresiden, fås følgende:

$$(I^p + C_r^p) - Y_v^p = -S^p + I^p + Y_r^p - Y_v^p \quad (3)$$

Venstresiden udtrykker da ex ante efterspørgsel minus ex ante salg. Da den planlagte opsparing er en stigende funktion af den forventede indkomst ($S^p = S^p(Y_r^p)$), kan betingelsen for ligevægt ved hjælp af det kendte Keynes'ske investerings-opsparingskryds fremstilles, jfr. figur 1.

I figuren er indtegnet det autonome, planlagte investeringsomfang, opsparingsfunktionen samt funktionen $Y_r^p + I - Y_v^p$, som jo er karakteriseret ved hældningen én, og hvis beliggenhed afhænger af det forventede salg Y_v^p samt det givne investeringsomfang. En ligevægt kræver, at (3)'s højreside er lig nul, samt at planlagt opsparing er lig planlagt investeringsomfang. Og denne ligevægt er kun opfyldt, hvis de to linjer $S^p(Y_r^p)$ og $Y_r^p + I - Y_v^p$ skærer hinanden i det punkt, hvor S^p samtidig er lig I^p , altså i punkt A. Det forventede salg Y_v^p skal altså nedjusteres i forhold til det på figuren indtegnede svarende til at linjen $Y_r^p + I - Y_v^p$ forskydes mod venstre til skæring med opsparingsfunktionen i A.

Efter således at have formuleret den adækvate ligevægtsbetingelse, gennemgår Grünbaum ved hjælp af en række taleksempler, hvordan ex ante - ex post konstellationerne er dels under antagelse af kongruente totalforventninger (svarende til $F_v^p = F_r^p$) dels i det generelle tilfælde ($F_v^p \neq F_r^p$). I begge undersøgelser antager Grünbaum, at ex ante produktionen er lig ex post produktionen, ligesom ex ante- og ex post forbrugsefterspørgslen bortset fra et

Figur 1:

enkelt eksempel er ens. »I Almindelighed kan det forudsættes, at den utilsigtede Indkomstøgning eller mindskning (*hos faktorerne, C.K.*) giver sig Udslag i Opsparingen, mens Konsumplanerne følges« (s. 106-7). Dette gør selvfølgelig, at *ex ante* og *ex post* opsparelskvoten bliver forskellig, mens der – som det nævnte eksempel hos Grünbaum illustrerer – intet er til hinder for, at også forbruget kan give sig.

Eksemplerne udgør en udtømmende fremstilling af de mulige *ex ante* – *ex post* konstellationer og fremdrager bl.a. tilfælde, hvor *ex ante* investeringer er lig *ex ante* opsparing, men hvor virksomhederne alligevel lider tab, eller får uventet gevinst p.g.a. manglende isolerede *ex ante* overensstemmelser på varemarkedet og faktormarkedet.

Følges Grünbaum videre i en periodeanalyse, kommer man til en kort angivelse af et forløb fra en *ex ante* uligevægt. Det hyppigste tilfælde vil nok – siger Grünbaum – være, at virksomhedernes produktionstilpasning og faktorerens forbrugsefterspørgselstilpasning går i modsat retning. (»... skuffede Salgsforventninger (må normalt) være ensbetydende med, at Indkomsttagerne har haft for små Indkomstforventninger, og derfor vil få en glædelig Overraskelse – et vice versa« (s. 111). Hvis vi ser på (2), fremgår det, at hvis Y_V^P er sat urealistisk højt, vil F_V^P således tænkes at overstige F_V^P . De følgende perioder vil da

være karakteriseret ved nedadgående revision af produktionen og en opadgående revision af forbrugsefterspørgslen. »Man kunne da spørge, om ikke der herved kunne tænkes en Ligevægt af særlig Beskaffenhed, nemlig som følge af, at de to modgående Kræfter ophæver hinanden?« spørger Grünbaum, og besvarer spørgsmålet ved at henvise til, at de to slags beslutninger ikke virker på produktionen samtidigt, hvorfor en cyklisk udvikling kan tænkes.

Et lille talekseksempel illustrerer Grünbaums tankegang, men det viser sig dog, at den differensligning, jeg⁵ – med forbehold for misfortolkninger af det opstillede talekseksempel – har udledt af dette eksempel, kun kan give få begyndelsessvingninger, når initialværdierne vælges svingende. Der er tale om monoton konvergens mod et af initialvalget bestemt forbrug. Det skal dog tilføjes, at det ikke vil volde vanskeligheder at konstruere en anden forventningsdannelse, der implicerer svingninger.

Grünbaum afslutter sin artikel med en angivelse af en række andre faktorer, som kan medføre en uligevægtig udvikling, selv om begge ligevægtskrav i højresiden i (2) er opfyldt. Af pladsmæssige grunde skal disse ikke her fremdrages – det afgørende Grünbaumske resultat er præsenteret.

I fem-året 1942-47 udgav Grünbaum ikke mindre end 5 bøger på trods af, at han i størstedelen af perioden var underkastet vanskelige arbejdsforhold under modstandsarbejdet. Disse arbejder var primært politiske skrifter og omhandler Kina og stormagterne, Nazismens klassekarakter og Arbejderklassen og krigen.

Grünbaums næste to bøger fra denne periode kom henholdsvis i 1945 (*Indførelse i den marxistiske lære om samfundsøkonomi*) og i 1947 (*Kapitalismens økonomi*) begge på forlaget Tiden. Sidstnævnte er en udvidet version af bogen fra 1945, og begge skrevet til brug for det kommunistiske partis arbejderskole. Der er – som 1945-titlen angiver – tale om introducerende lærebøger – stærkt sammentrængte og nødvendigvis forenklede fremstillinger af Marx' *Kapitalen* suppleret med afsluttende kapitler om imperialismen, statskapitalismen, det aktive demokrati og socialistisk planøkonomi. I forhold til de mange, senere udkomne introduktioner til *Kapitalen*, adskiller Grünbaums sig især ved dels at tage pengeteorien, det absolutte prisniveau og andre aspekter af den åbne økonomis særtræk (valuta og international handel) op, dels ved konsekvent at inddrage effektiv efterspørgsel i de kriseteoretiske afsnit.

Efterkrigstiden

Som det er fremgået, har Grünbaum haft evner for at drive videnskab, så han henvendte sig efter krigsafslutningen til professor Zeuthen, da der netop var en undervisningsassistent-stilling ledig. Zeuthens svar på henvendelsen var ifølge Grünbaum: »Mon

5. For en uddybning, se Koch (1979).

De ikke skulle hellige Dem den politiske vej« – og derved blev det.

Tiåret efter krigsafslutningen var således præget af det politiske arbejde i DKP's centralkomite, ledelsen af partiets økonomisk-politiske udvalg og medlemskab af Borgerrepræsentationen i København.

50'erne og 60'erne

I 1955 rejste Grünbaum til Hjørring, hvor han fik stilling som amtsforvalter. Den videnskabelige produktion aftog herefter. I 50'erne og 60'erne blev det »kun« til 5 artikler – alle i *Nationaløkonomisk Tidsskrift*.

Den første drejede sig om »Forholdet mellem person- og kapitalforbindelser i aktieselskaber« (NT 1957, hæfte 3/4). Problemet, der behandles, er det afgørende spørgsmål i næsten enhver empirisk analyse af kapitalens koncentrations- og monopoliseringstendenser, nemlig om personforbindelser er et adækvat udtryk for de underliggende kapitalforbindelser.

Det næste arbejde skal ikke omtales nærmere. Blot skal det anføres, at der er tale om en redegørelse for og givtig grafisk fremstilling af Grünbaums ræsonnementer fra 1939-artiklen om *økonomisk træghed og langtidsanalysen*. Det drejer sig om hans anmeldelse af den af Kurihara udgivne *Post-keynesian Economics*, NT 1957, hæfte 5/6.

I samme tidsskrift behandlede Grünbaum i 1959 (NT, hæfte 3/4) Meyers og Kuhs bog, *The Investment Decision*, 1957 – en udvidet anmeldelse indeholdende en række kritiske og afklarende kommentarer til bogen i almindelighed og cross-section analyser af investeringsfunktionen i særdeleshed. Grünbaums kritik af forfatterens fortolkninger af cross-section data og hans fremhævelse af tidsserier som alternativ er velbegrundede og rimelige, ligesom det ræsonnement, han anlægger omkring en tilbagevisning af forfatterens stærke betoning af »residual funds«-synspunktet på bekostning af »profitspore«-synspunktet, virker plausibelt.

Fra en diskussion af investeringsfunktionen er der ikke langt til at beskæftige sig med den stadige kapitalistiske vækst- eller akkumulationsproces.

Som en videreudvikling af de mere metodologisk prægede ræsonnementer i *Økonomisk træghed og langtidsanalysen* formulerede Grünbaum sine vækstteoretiske bidrag i to artikler i *Nationaløkonomisk Tidsskrift* fra henholdsvis 1961 og 1963: »Forsøg med en profit-multiplier vækstmodel« og »Grænseproduktivitet i profit-multiplier vækstmodellen«.

Modellerne kan passende karakteriseres som bestående af elementer fra Harrod (effektiv efterspørgsel, kapitalismens fundamentale ustabilitet, knivæg-problemet), Marx og Kalecki (profitratens rolle for investeringsaktiviteten, fordelingskampen) og delvis Schumpeter (den teknologiske udviklings dynamik, innovatorernes stadige søgen efter

ekstraprofitter, der gør, at profitraten i et vækstforløb ligger over renten – det cykliske hos Schumpeter, innovationsklyngerne, er dog ikke med).

70'erne er præget af Grünbaums tilbagevendende interesse for mere specifik marxistisk teori.

Hans stadige interesse og flair for at organisere faglige grupper og foreninger gav sig i 1975 udslag i etableringen af »Socialistiske Økonomer«, hvis første formand og senere æresmedlem han selvfølgelig blev.

Nævnes skal også den alt for sent udkomne oversættelse af de vigtigste Grünbaum-artikler fra *Nationaløkonomisk Tidsskrift* under titlen *Essays in Political Economy*, 1981.

Afslutning

Grünbaum blev pensionist i 1975 efter at have afsluttet sin embedsmandskarriere som amtsskatteinspektør i Birkerød.

Han har arbejdet i den offentlige forvaltning i over 40 år – kun afbrudt af illegaliteten under besættelsen. På den baggrund er det imponerende, at han har kunnet opvise en betydelig litteraturliste omfattende en række originale bidrag til økonomisk teori.

Carsten Koch

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd

Litteratur

1. *Isi Grünbaums vigtigste arbejder i kronologisk orden*
 Hvad kan valutacentralen bruges til. *Tiden*, december 1936.
 Det kommunale skattespørgsmål. *Tiden*, nr. 1, januar 1937.
 Regeringens økonomiske politik. *Tiden*, nr. 2, februar 1937.
 Den økonomiske situation. *Tiden*, nr. 1, 2, 3, 4, 5, 6/7 og 8, januar-august, alle 1937.
 Lønforhøjelse som middel mod strukturel overopspæringsarbejdsløshed. *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, 1939, s. 242-260 og 326-353.
 Krigens finansiering. *Økonomi og Politik* 1939, s. 338-348.
 Krigsfinansieringen og inflationsfaren. *Finanstidende*, nr. 20, Februar 1940.
 Inflationssystemer og inflationistiske systemer. *Socialt Tidsskrift*, 1940 AB.
 Nedskæringslovens baggrund og perspektiver. *Kultur og Politik*, nr. 2, Juli 1940.
 Krigen og kampen mod krigen. *Kultur og Politik*, nr. 4, September 1940.
 Som brødre vi dele – krigen og den nationale udbytning. *Kultur og Politik*, nr. 5, Oktober 1940.
Økonomisk Træghed og Langtidsanalysen. København 1941.
 Inflation. *Kultur og Politik*, nr. 9, Februar 1941.
 Nogle træk ved imperialismens økonomi i 1930'erne, del I. *Kultur og Politik*, nr. 12, Juni 1941.
 Samme, del II. Upubliceret.
Økonomi og Klassekamp i Danmark under Krigen og Besættelsen. København, Arbejderforlaget, 1941.
Om Pengeværdiens Bestemmelse. Stencileret, eget forlag, København 1941.
Kina og Stormagterne. København 1942. Sammen med Hanna Kobylinski.
Nazismens Klassekarakter. København 1943. Genudgivet på forlaget Tiden, København 1975.
Arbejderklassen og Krigen. Udgivet under pseudonymet Jens Grøn. København 1944. Genudgivet med en efterskrift på forlaget Tiden, København 1975.
 Inkongruente forventninger og begrebet monetær

- ligevægt. *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, 1945 s. 100-118.
- Indførelse i Den Marxistiske Lære om Samfundsoekonomi*. København 1945.
- Kapitalismens Økonomi*. København 1947.
- Forholdet mellem person- og kapitalforbindelser i aktieselskaber. *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, 1947, s. 144-165.
- Anmeldelse af K. Kurihara (ed.) Post-Keynesian Economics. *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, 1957 s. 329-332.
- Om Cross-Section analyse af investeringsteorier. *Nationaløkonomisk Tidsskrift* 1959, s. 177-191.
- Forsøg med en profit-multiplier vækstmodel. *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, 1961 s. 40-74.
- Grænseproduktiviteten i profit-multiplier vækstmodellen. *Nationaløkonomisk Tidsskrift* 1963 s. 30-44.
- Kapitalismens politiske økonomi*. København 1970.
- Marxistisk kontra borgerlig økonomisk teori*. Marxistiske hæfter nr. 5, udgivet af Clarté 1970.
- Dollarkrisen. *Informations* kronik d. 11. og 12. april 1972.
- Nogle grundbegreber i socialismens politiske økonomi*. Marxistiske hæfter nr. 19, udgivet af Clarté 1973, 2. rev. udg. 1975.
- Marx' og Estrups »generaliserede arbejdsværdilære«. *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, 1974, s. 5-11.
- En marxistisk krisemodel for et lukket samfund uden statsindgreb i det økonomiske kredsløb. I *Socialistiske Økonomer* (red.): *Krise i Danmark*. København 1977.
- Produktivitet- og realløn-bevægelsers betydning for loven om profitratens tendens til at falde. I *Socialistiske Økonomer* (red.): *Diskussion omkring profitrate, realløn og teknologisk udvikling*. København 1978.
- Essays in Political Economy*. København 1981.
- Danmark blev ikke frit*. København 1984.
- Da mit hår blev grønt*. København 1988.
2. Anden anvendt litteratur.
- Ball, R & P. Doyle, eds. 1969. *Inflation*. Harmondsworth.
- Baumol, W. 1970. *Economic Dynamics*. 3. ed. New York.
- Boserup, E. 1936. Nogle centrale økonomiske spørgsmål i lys af den marxistiske teori. *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, s. 421-135.
- Brems, H. & R. Turvey. 1951. The Factor and Godds Markets. *Economica* vol. 18 pp.
- Dobb, M. 1937. *Political Economy and Capitalism*. London.
- Estrup, H. 1968. Om arbejdsværdilæren. *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, nr. 1-2, s. 1-20.
- Estrup, H. 1974. Den generaliserede arbejdsværdi og udbytningsbegrebet - Et svar på et indlæg. *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, nr. 2, s. 199-213.
- Estrup, H. 1977. *Essays in the Theory of Income Creation*. København.
- Gelting, J. 1964. Recent Trends in Economic Thought in Denmark. *American Economic Review*, supplement, june, s. 65-78.
- Hansen, B. 1941. Økonomi og klassekamp. Anmeldelse af I. Grünbaum: Økonomisk træghed og langtidsanalysen og samme: Økonomi og klassekamp i Danmark under krigen og besættelsen. *Kultur og Politik*, nr. 11, april/maj, s. 21-24.
- Hansen, B. 1951. *A Study in Theory of Inflation*. London.
- Kalecki, M. 1971. *Selected Essays on the Dynamics of the Capitalist Economy*. Cambridge.
- Keynes, J.M. 1936. *The General Theory of Employment, Interest and Money*. London.
- Keynes, J.M. 1940. *How to Pay for the War*. London.
- Koch, C. 1979. Isi Grünbaums bidrag til den politiske økonomis udvikling. På hans 70-års dag d. 11. februar 1978. Memo, Københavns Universitet.
- Kristensen, T. 1936. En teori om beskæftigelsen. Anmeldelse af J.M. Keynes: The General Theory. *Samfundets krav*.
- Marx, K. 1967. *Das Kapital, dansk oversættelse*. København 1972.
- Meyer, J. & E. Kuh. 1975. *The Investment Decision. An Empirical Study*. Cambridge, Mass.
- Pedersen, H. Winding. 1936. Anmeldelse af J.M. Keynes: The General Theory of Employment, Interest and Money. *Nationaløkonomisk Tidsskrift*. 3. hefte, s. 233-36.
- Sweezy, P.M. 1942. *The Theory of Capitalist Development*. New York.